فقه مصور عبادات

آسان سازی وآموزش احکام اسلام

پاکی | نماز | روزه | زکات | حج

د. عبدالله بن سالم باهمام

ترجمه

د. محمد سرور محمد مراد سروری بلخی

نماز جنا زه

نماز جنازه

مطالب

تجهیز مرده

برای کسیکه بر وی علامات مرگ ظاهر شود مستحب است که نزد وی حضور یابند وبا گفتن (لااله إلا الله) تذکر دهند، بدلیل فرموده‌ٔ نبی اکرم ﷺ: (به مردگان تان لااله إلا الله را تلقین کنید).[1]

هنگامیکه مرد چشمانش بسته میشود، با جامهٔ پوشانیده میشود، وبرای تجهیز ونمازبروی وتدفینش عجله شود.

حکم غسل دادن مرده وتجهیز وتدفینش

غسل دادن مرده، وکفن کردن، وبرداشتن، ونماز جنازه خواندن بر وی، وبخاک سپردنش فرض کفائی بوده، اگرکسی که از عهده آن برآمده میتواند انجام داد، گناه از دیگران ساقط میشود.

احکام غسل دادن مرده

۱. برای غسل دادن مرده کسی را برگزیند که اطمینانی بوده از امانت وعدالت برخوردارباشد، ونیزبه احکام غسل مرده آگهی داشته باشد.

۲. برای غسل دادن، کسیکه مرده برایش وصیت کرده باشد مقدم است، پس از او نزدیکانش به ترتیب، اگر به احکام غسل دادن آگهی داشته باشند، ورنه کسیکه آگهی به احکام یاد شده دارد مقدم میباشد.

۳. مرد غسل میدهد به مرد، و زن غسل میدهد به زن، وهریک از زن وشوهر میتوانند یکدیگر خود را غسل بدهند، بدلیل فرمودهٔ نبی اکرم ﷺ به عائشه رضي الله عنها: (چه آسیبی بتو میرسد اگرپیش ازمن بمیری ترا غسل میدهم ،وکفن میکنم، وبرتو نماز خوانده، سپس بخاک میسپارمت).[1]

مردان وزنان میتوانند، کودکان کمتر از هفت سال را غسل دهند، وبرای مسلمان ـ مرد باشد یا زن ـ جائز نیست که کافری را غسل دهد، ویا جنازه اش را بردارد ویا بروی نماز بخواند، هر چندیکه از نزدیکانش مانند پدر بوده باشد.

(۱) بروایت مسلم

(۱) بروایت ابن ماجه

۴. شهید میدان جنگ، غسل داده نمیشود، ونیز کفن کرده نمیشود، وهمچنین بر وی نماز جنازه نیز خوانده نمیشود، بلکه با همان لباسهای تنش بخاک سپرده میشود.

۵. اگرسقطی - کودکی که قبل از تکمیل، پسر باشد یا دختر- چهار ماهه باشد غسل داده ، کفن کرده میشود، وسپس نماز جنازه بروی خوانده میشود، زیرا که بعد از چهارماهگی حکم انسان را دارد.

۶. آبیکه مرده را غسل میدهند، باید پاک ومباح باشد، ودر جای مستور غسل داده شود، وکسانیکه ارتباطی به غسل دادن مرده ندارند، نباید حضور داشته باشند.

وصف غسل دادن مرده

۱. مرده را برتخت غسلش میگذارند، پس ازآن عورتش را میپوشانند، بعد از آن لباسهایش را ازتنش میکشند، واو را از انظار در اتاقی ویا مانند آن پنهان میدارند.

۲. برای غسل دهنده مستحب است که د ر حین غسل دادن بر دستش پارچهٔ بپیچاند.

۳. غسل دهنده سر مرده را بلند میکند تا به نشستن نزدیک شود، پس از آن دستش را برشکم مرده کشیده فشار میدهد، پس از آن شرمگاه پیش وپس مرده را پاک میکند، واگر درآنها نجاستی بود میشوید

۴. نیت غسل نموده وبسم الله میخواند.

۵. غسل دهنده، مرده را وضوء میدهد مانند وضوی نماز، مگر مضمضه واستنشاق، که به دست کشیدن بردهن وبینی او اکتفاء میشود.

۶. سر مرده وریش او را با آب سدر، ویا صابون، ویا مانند آن میشوید.

۷. طرف راست را شسته سپس طرف چپ را میشوید، بعد از آن غسل سایر بدن را انجام میدهد.

۸. مستحب است تا در شستن اخیر کافور بزنند.

۹. مرده خشک کرده میشود.

۱۰. آنچه زائل کردنش از مرده مشروع است مانند گرفتن ناخنها، وموی زیرناف وزیر بغل، آنرا انجام می دهد.

۱۱. موی زن، گیسو بافته شده وبه پشت سر انداخته میشود

آگاهی ها.

یکبار شستن واجب است، اگر به آن پاک شود، ومستحب سه بار شستن است، اگرچه پاک شده باشد.

ـ اگر به علت نبودن آب غسل مرده ممکن نبود، ویا برخی از جسم سوخته ویا مانند آن بود، با خاک تیمم داده میشود.

ـ برای کسیکه مرده را غسل داده مستحب است که خودش نیز پس از آن غسل کند.

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸

کفن کردن مرده

۱. سنت آنست تا مرد را در سه پارچه ٔ پنبه ٔ سفید کفن کنند، که بدنش ازآن دیده نشود، تمام بدنش را بپوشاند، در آن مغالات نکند.

و زن در پنج پارچه ٔ پنبه ٔ ازار وچادر وپیراهن ودولفافه کفن کرده میشود.

وکودک دریک پارچه، ویا سه پارچه نیزجائز است، ودخترکوچک در پیراهن ودو لفافه کفن کرده میشود.

۲. به سه قطعه از پارچه های کفن بخور دود کرده میشود، بدلیل فرموده ٔ آنحضرت ﷺ هرگاه به میت خوشبوئی بخورکردید،[۱]آنرا طاق بگردانید.[۲]

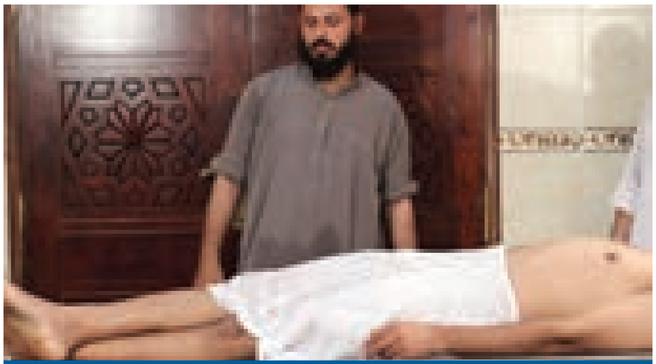
۳. این قطعات سه گانه بالای هم پهن میشود، ودر میان آنها مخلوطی از خوشبوئی مانند عنبر، کافورومشک وامثالش گذاشته میشود، مگر اینکه مرده در حالت احرام باشد، به کفنش بخور ویا خوشبوئی دیگر زده نمیشود، بدلیل فرموده ٔ آنحضرت ﷺ: (وبه خوشبوئی تماسش ندهید).[۳]

خوشبوئی گذاشتن بر پارچه ها

(۱) جمر: دود کردن خوشبوئی
(۲) بروایت ابن حبان.
(۳) بروایت بخاری.

۴. مرده روی این پارچه ها، به پشت خوابانیده میشود، پس ازآن گوشه ٔ چپ قسمت بالا را گرفته بر بخش راست پهن کنند، سپس گوشه ٔ راست را بر چپ پهن کنند، بهمین گونه پارچه های دوم وسوم را نیز می پیچند، بعد از آن ما زاد را بطرف سر میگردانند وبا رشته ٔ آنرا گره میزنند تا باز نشود، ودر هنگام بخاک سپاری آنرا میگشایند.

۵. پوشانیدن همه ٔ بدن در کفن واجب است، مگر اینکه جز پارچه ٔ کوتاهی در دسترس نباشد، پس آنرا بسوی سرش پهن کنند و طرف پاهایش را با نبات خوشبوئی بنام اذخرمیپوشانند،[۴]بدلیل گفته خباب در داستان کفن کردن مصعب بن عمیر رضي الله عنه: (نبی اکرم ﷺ به ما امر کردند که سرش را بپوشانیم، وبر پاهایش از نبات اذخر بگذاریم.[۵]

(۴) اذخر: نبات خوشبوئی است.
(۵) بروایت بخاری

۶. کسیکه در حالت احرام بمیرد، در همان دو جامهٔ احرامش کفن کرده میشود، وسر مرد محرم پوشانیده نمیشود، بدلیل فرمودهٔ آنحضرت ﷺ: (با آب وسدرغسلش بدهید، ودر دو جامه اش کفن کنید، مخلوطی خوشبوئی[۱] کفن مرده بآن نزنید، وسرش را نیز نپوشانید،[۲] زیراکه در روز قیامت تلبیه گویان[۳] زنده میشود).[۴]

نماز جنازه

ارکان نماز جنازه

۱. قیام با توانائی.
۲. تکبیرات چهارگانه.
۳. قرائت فاتحه
۴. درود بر نبی ﷺ
۵. دعاء برای مرده.
۶. ترتیب.
۷. سلام دادن

سنتهای نماز جنازه

۱. أعوذ بالله خواندن قبل از قرائت.
۲. دعاء برای خودش ومسلمانان.
۳. قرائت در خفا باشد.
۴. صفها را باید زیاد کنند، طوریکه سه صف ویا بیشتر از آن.

(۱) الحنوط: مخلوطی از خوشبوئی است برای کفن مردگان.
(۲) لاتخمروا رأسه: سرش را نپوشانید.
(۳) ملبیا: لبیک اللهم لبیک میگوید.
(۴) بروایت بخاری.

وصف نماز جنازه

نزد احناف امام در برابر سینهٔ میت اگر مرد باشد، یا زن می ایستد، مقتدیان بر عقب امام میایستند مانند ایستادن به سایر نمازها، پس از آن چهار تکبیر گفته میشود با جزئیات زیر نزد سائر مذاهب:

۱. تکبیراول را میگوید که تکبیرتحریمه است، وپس از آن فاتحه را بخواند.

۲. تکبیر دوم را میگوید، وبر نبی اکرم ﷺ درود میفرستد همانگونه که در نماز در تشهد اخیرمیخواند.

۳. تکبیر سوم را گفته برای میت وخودش ومسلمانان دعاء میکند، وازجمله: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِيمَانِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ (بروایت أبو داود)

ویا این دعا را میخواند:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ»[۵] واگر مرده زن بود ضمیر را در دعاء مونث میگرداند.

واگر مرده کودک ویا سقط باشد[۶] چنین گوید: « اللهم اجعله ذخراً لوالديه، وفَرَطاً[۷]، وأجراً، وشفيعاً مجاباً»[۸]

۴. تکبیر چهارم را گفته، بعد از آن اندکی سکوت میکند، وپس از آن یک بار سلام می دهد بطرف راستش ویا دو بار سلام میدهد.

(۵) بروایت مسلم.
(۶) السقط: جنینیکه قبل از کامل شدن از شکم مادرش می افتد.
(۷) الفرط: سابق ومتقدم.
(۸) بروایت بخاری.

عزا داری

تسلیت دادن به اقارب مرده مستحب است، زیرا که درین کار تطییب خاطر آنان بوده، از فشار مصیبت برآنها میکاهد، وآنها را به صبربرمیأنگیزد.

وتسلیت وتعزیت دادن به هرلفظی که همان غرض را اداء کند صحیح است، مانند اینکه بگوید:(برای الله است آنچه را گرفت، واز آن اوست آنچه را عطا کرد، وهرچیزی نزد او مرگ معینی دارد)[1] ومانند آن.

(۱) بروایت بخاری

برآمدن زنان با جنازه ها

خروج زنان با جنازه ها امری نامشروع میباشد، زیرا که از أم عطیة ﵂ روایت است که گفت: (ما از دنباله روی جنازه ها نهی شده ایم، از ما خواسته نشده است).[1]

۱- بروایت ابن ماجه

برداشتن مرده وتشییع وخاک سپاریش

هرگاه نماز بر میت پایان یافت، سنت آنست که به قبرش ببرند، وبرای کسیکه به دنبال جنازه میرود سنت است تا جنازه را بردارد، وبرای کسیکه میت را به قبر داخل میکند سنت است که بگوید: «بسم الله، وعلی ملة رسول الله»[1] ومرده را بر پهلوی راستش روبه قبله در لحد بگذارد،[2] پس از آن گره های کفن را باز کند، بعد از آن لحد را با گل ببندد.

وهمچنین برای کسیکه درمراسم دفن حضور دارد سنت است،تا با دو کف دستانش خاک بردارد، وسه بار به قبر آنرا بریزد، سپس قبر را با خاک پر کنند، وباندازهٔ یک وجب از زمین بلندش کنند، وبالایش سنگ وسنگ ریزه بگذارند وآب پاشی کنند، گذاشتن صخرهٔ بریک ویا دو طرف قبر باکی ندارد، تا علامه برآن باشد.

(۱) بروایت ترمذی
(۲) لحد: در زمین سخت بطرف پائین یک کمرحفر کنند، پس از آن بسمت قبله حفر را میلان دهند.

مشارکت در برداشتن جنازه

لحد

کف دستانش را خاک پرکرده به قبر بریزد،

علامهٔ برقبر

زیارت گورستان

زیارت گورستان برای مردان سنت است بغرض عبرت گیری ودعاء کردن برای مردگان، بدلیل فرمودهٔ نبی اکرم ﷺ (شمارا از زیارت قبرها منع کرده بودم ، پس بزیارت قبرها بروید، زیرا که آخرت را به خاطرشما می آورد)[۱]

ازدعاهائیکه برای زیارت قبرها روایت شده: «السلام عليكم دار قوم مؤمنين، وإنا إن شاء الله بكم لاحقون»[۲].

ویا «السلام على أهل الديار من المؤمنين والمسلمين، ويرحم الله المستقدمين منا والمستأخرين، وإنا إن شاء الله بكم للاحقون»[۳].

«أسأل الله لنا ولكم العافية»[۴]

واگر برای مردگان دعای طلب رحمت ومغفرت کند نیز جواز دارد.

زیارت گورستان در روز عید

تخصیص زیارت قبرها در روز عید برین عقیده که چنین کاری مشروع بوده، بدعت میباشد، بدلیل اینکه ازنبی اکرم ﷺ چنین چیزی روایت نشده است.

(۱) بروایت مسلم.
(۲) بروایت مسلم.
(۳) بروایت مسلم.
(۴) بروایت مسلم.

ممنوعات جنازه

۱. فریاد وفغان کردن،[۱] واظهارناله وانزجار نسبت قضاء وقدر الله تعالی، آنحضرتﷺ فرمودند:(اگر زن نوحه گر، قبل از مرگش توبه نکند، در روز قیامت با لباسیکه از مس گداخته[۲] است بر میخیزد).[۳]

۲. پاره کردن لباس، وبروی سیلی زدن وفریاد کشیدن، وموی سر کندن ویا تراشیدنش.

رسول اللهﷺ فرمودند: (از ما نیست کسیکه به روی خود میزند، ویا گریبان پاره میکند، ویا به دعوای جاهلیت دعوت میکند).[۴]

۳. روشن کردن قبرها.

از ابن عباس رضی الله عنه روایت است که گفت :(رسول اللهﷺ لعنت کرده است زنانی را که بزیارت قبرها میروند، ونیز کسانی که قبرها را مساجد میگیرند، وبقبرها چراغ[۵] میآویزند).[۶]

روشن کردن قبرها ورنگ کردن آنها جواز ندارد

(۱) الندب: بیان کردن خوبیهای مرده که با گریه بلند همراه باشد.
(۲) قطران: جامهء از مس گداخته شده.
(۳) بروایت مسلم
(۴) بروایت مسلم
(۵) السرج: چراغها.
(۶) بروایت ترمذی.

۴. نشستن بر قبرها، ویا رنگ کردن آنها، ویا بنا کردن بر آنها.

از جابر رضی الله عنه روایت است که گفت: (رسول الله ﷺ نهی کردند از اینکه قبرها گچ کاری[۷] شود، ویا اینکه بر آنها بنشینند، ویا اینکه بالای قبرها بنا کرده شود).[۸]

۵. تبرک جستن بقبر وطواف کردن بدور آن، واز مردگان چیزی خواستن، پس این کار ها از شرکیات بوده اگر باین عقیده شود که آنها میتوانند نفع وضرر برسانند، زیرا که بجز الله تعالی کسی دیگری نفع وضرر رسانیده نمیتواند، خداوند متعال فرمود: (بگو برای خود مالك نفع وضرر نیستم مگر آنچه را که الله بخواهد) (اعراف: ۱۸۸)

۶. گور کردن در مساجد، ویا بر سر قبری مسجد بنا کردن، ویا بسوی قبر نماز خواندن.

رسول الله ﷺ فرمودند: (الله تعالی یهود ونصاری را که قبرهای انبیای شانرا مسجد گردانیدند، لعنت کرده است).[۹]

طواف کردن به قبرها جواز ندارد

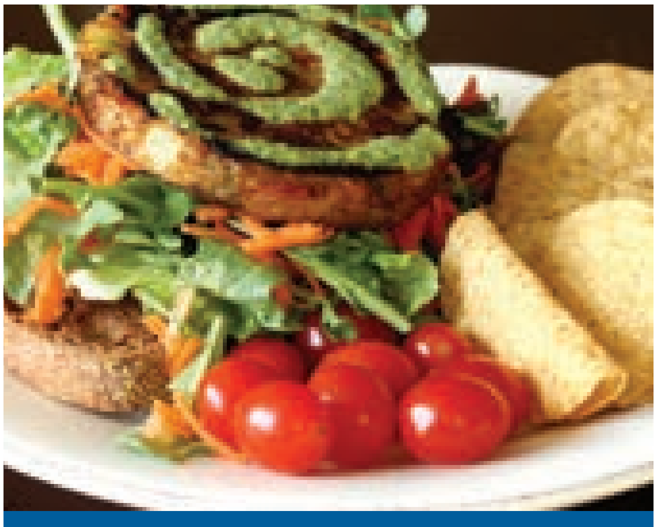
(۷) یجصص: گچ کاری ورنگ شود
(۸) بروایت مسلم.
(۹) بروایت بخاری.

از احکام جنازه

۱. کسیکه نماز جنازه از او فوت شد، میتواند بر سرقبر قبل از دفنش ویا بعد از دفنش نماز جنازه بخواند، چنانچه از نبی اکرم ﷺ ثابت شده که در داستان زنیکه مسجد را پاک میکرد، آنحضرت ﷺ بر قبر آن زن نماز جنازه خواندند.(۱)

۲. مستحب آنست که برای اهل مرده طعامی آماده شود، زیرا مصبتی که رسیده آنها را از تهیهٔ طعام بخود مشغول نموده است.

هنگامیکه روایت شد در میان آل جعفر کسی مرده است، نبی اکرم ﷺ فرمودند: (برای آل جعفر طعامی تهیه کنید، زیرا برای آنها چیزی پیدا شده که بآن مشغول شده اند).(۲)

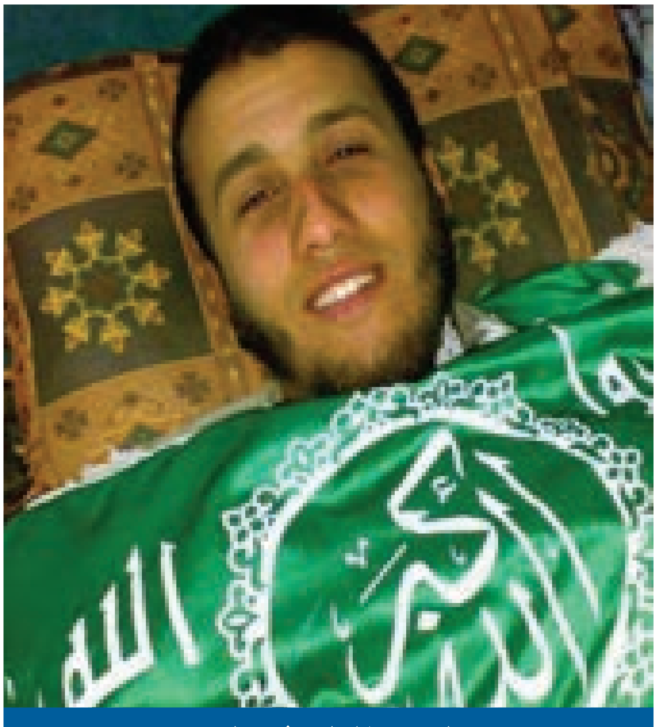
تهیه طعام برای اهل مرده

۳. گریستن بر مرده بدون اینکه در آن ابراز سخط وفریاد زدن وبیان خوبیهای مرده باشد جائز است، آنحضرتﷺ هنگامیکه پسرشان ابراهیم وفات نمود فرمودند: (چشمان ما اشک میریزند، وقلب ما محزون است، وچیزی نمیگوئیم ، مگر آنچه پروردگار ما را خشنود کند، وما به فراق تو ای ابراهیم محزون هستیم).(۳)

(۱) بروایت بخاری.
(۲) بروایت ابوداود.
(۳) بروایت بخاری.

۴. شهید میدان جنگ، غسل داده نمیشود، ونیز کفن کرده نمیشود، وهمچنین بر وی نماز جنازه نیز خوانده نمیشود، بلکه با همان لباسهای تنش بخاک سپرده میشود، بدلیل آنچه که ثابت شده نبی اکرم ﷺ امر کردند که شهداء أحد بهمان خونهایشان بدون اینکه غسل داده شوند دفن شوند.(۴)

۵. کسیکه در حالت احرام بمیرد، در همان دو جامهٔ احرامش کفن کرده میشود، وسر مرد محرم پوشانیده نمیشود، بدلیل آنچه که ثابت شده آنحضرت ﷺ در مورد مرد محرم بحج که وفات نمود فرمودند: (با آب وسدر غسلش بدهید، ودر دو جامه اش کفن کنید، مخلوطی خوشبوئی کفن مرده بآن نزنید، وسرش را نیز نپوشانید، زیرا که در روز قیامت تلبیه گویان زنده میشود).(۵)

شهید در لباش دفن میشود

(۴)بروایت بخاری.
(۵) بروایت بخاری.